

О. В. Меженська

orcid.org/0000-0002-1053-5020

кандидат політичних наук,

доцент кафедри політології та міжнародних відносин

ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»

Д. Лях

orcid.org/0009-0000-9884-345X

здобувач II курсу спеціальності 052 – Політологія

кафедри політології та міжнародних відносин

ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»

ВПЛИВ ЗБРОЙНОГО НАСИЛЛЯ НА ФОРМУВАННЯ КОАЛІЦІЙ: МІЖНАРОДНИЙ ТА ВНУТРІШНЬОПОЛІТИЧНИЙ АСПЕКТ

Політична нестабільність дедалі частіше набуває форм збройної агресії, а відтак, актуалізується і проблема реагування на неї, як міжнародної спільноти так і внутрішніх політичних акторів. Одним із ключових механізмів такого реагування є формування коаліцій – союзів держав, об'єднаних спільними інтересами, цілями та безпековими викликами.

Проблема впливу збройного насилля на політичні коаліції досліджується у рамках між-дисциплінарного підходу: політології, міжнародних відносин, конфліктології. Роботи таких авторів, як С. Гантінгтон, Р. Арон, Дж. Міршаймер закладають теоретичні підвалини для розуміння логіки коаліційного мислення в умовах війни. У контексті безпекових коаліцій слід відзначити праці спеціалістів у галузі міжнародних відносин Б. Бузана та О. Уївера. В українському науковому просторі питанням формування політичних коаліцій в умовах війни приділяють увагу О. Рафальський, В. Горбатенко, О. Литвиненко, О. Якубовський. Особливу увагу в останні роки приділено аналізу партійно-коаліційної архітектури України в умовах гібридної війни (О. Бойко, І. Туровська). Водночас тема формування коаліцій як реакції на збройне насилля залишається недостатньо вивченою.

Методологічну основу даної розвідки становлять принципи системного, інституціонального та порівняльного аналізу. Теоретико-аналітичний метод дозволив обґрунтувати визначення ключових понять: коаліція, політична коаліція, міжнародна коаліція, безпекова коаліція. Комбінація історико-порівняльного та case study дозволили проаналізувати міжнародні коаліції, які формувались у відповідь на збройні конфлікти та політичні коаліції в Україні у 2014–2021 роках та в період від повномасштабної війни у 2022 році.

Наразі, весь інформаційний простір наповнений поняттям «коаліція», наприклад: «Рамштайн1. Історичне об'єднання 40 країн вільного світу» (Рамштайн у цифрах, 2025), «Уже 33 країни є учасниками Міжнародної коаліції за повернення українських дітей!» (Омбудсман України, 2024), «Заява МЗС України щодо формування міжнародної коаліції для протидії злочинній діяльності Росії в кіберпросторі» (МЗС України, 2022), «Володимир Зеленський про коаліцію безпеки: «Нам потрібен один чіткий план» (Зеленський, 2025) та багато інших.

Переймаючись вивченням питання угод про утворення коаліцій депутатських фракцій І. Берназюк, наводить низку трактувань даної наукової категорії, що є у словникових виданнях, зокрема: «у словнику української мови, зазначається, категорія «коаліція» походить від французького та англійського слова «coalition», яке, в свою чергу, було запозичене із новолатинської мови («coalition») в сучасному розумінні означає союз, об'єднання, угода держав партій, організацій і т. для досягнення спільної мети. В тлумачному словнику даний термін розглядається в декількох значеннях, зокрема:, як: 1) об'єднання на добровільних засадах для досягнення загальних цілей; 2) політичний союз двох або декількох держав з метою мирної або воєнної протидії її силі і впливу; 3) союз політичних партій для спільної участі в уряді» (Цит за Берназюк, 2017 с. 23).

У широкому розумінні «коаліція» у політичній науці визначається як об'єднання політичних суб'єктів (держав, партій, парламентських фракцій), спрямоване на досягнення спільної мети або відсіч спільній загрозі. «Коаліція – це угода двох чи більше акторів, які вирішили кооперуватися між собою з метою максимізації власної користі» (Турик, 2019).

Слідуючи даній логіці, створення тимчасових воєнно-політичних союзів двох або кількох держав, для спільних дій проти якої-небудь держави або групи держав можна трактувати як «міжнародну коаліцію». Об'єднання держав, сформоване для реалізації спільної зовнішньо-політичної або безпекової мети, можна тлумачити як «безпекову коаліцію».

Використовуючи термін «коаліція» стосовно внутрішньої політики держав мова йде про об'єднання політичних сил у межах держави для досягнення спільного політичного курсу, переважно у парламентсько-урядовій системі, так звані «політичні коаліції», що являють собою групову впорядкованість у просторі боротьби за владу. В рамках таких коаліцій визначаються правила, угоди про те хто яку позицію може займати, хто може утримувати бажану позицію, хто її може змінювати, виробляються правила взаємодії, узгоджуються ролі, тощо.

Під «партійною коаліцією» ми розуміємо «форму співпраці між політичними партіями, які, спираючись на існуючі можливості та умови, об'єднуються задля реалізації поставленої мети. Партії, що утворюють коаліцію, як правило, відрізняються якими-небудь програмними установками, але у той же час поділяють загальні програмні цілі» (Карасевич, Шачковська, 2016). Під «парламентською коаліцією» розуміють угоду політичних партій, представлених у законодавчому органі, щодо формування уряду, визначення програми його діяльності, розподілу посад між її учасниками в органах законодавчої і виконавчої влади та механізми сприяння діяльності коаліційного уряду. Для позначення парламентської коаліції в Україні вживається поняття «коаліція депутатських фракцій у Верховній Раді» – добровільне об'єднання депутатських фракцій, яке формується у Верховній Раді за результатами виборів і на основі узгодження політичних позицій. Це угода між двома або кількома представниками у парламенті (політичними партіями) про спільне утворення уряду та участі в ньому (Мироненко, 2016, с. 21). «Парламентсько-урядова коаліція» – це об'єднання депутатських фракцій у парламенті, яке формується за результатами виборів на основі узгодження політичних позицій (Онлайн-бібліотека, 2025). Важливо зазначити, що критеріями коаліції (союзу) є «консенсус і компроміс, баланс інтересів і рівноправність всіх партнерів незалежно від масштабів їхнього впливу» (Цит за Кісель, 2021 с. 188).

Одним із ключових чинників, що трансформують політичний простір, викликаючи необхідність у переосмисленні стратегічних союзів, перегляді форматів політичної взаємодії та посиленні інтеграційних процесів є збройне насилля (збройні конфлікти, війна, збройна агресія).

Збройне насилля – це форма соціально-політичного протистояння, яка характеризується крайнім ступенем примусу та передбачає безпосереднє застосування військової сили або її загрози з метою розв'язання конфлікту між сторонами (Балацька, 2017, с. 15). Збройне насилля – це не лише фактор руйнування політичної системи, але й каталізатор формування нових союзів, альянсів та коаліцій, покликаних захистити державний суверенітет, територіальну цілісність, політичну стабільність, відновити справедливість.

У відповідь на збройне насилля формуються коаліції, які відіграють роль як оборонного щита, так і інструмента політичного тиску. Вони мають різну природу та завдання: від безпекових альянсів у сфері міжнародної політики до внутрішньо-політичних союзів, орієнтованих на стабілізацію системи управління в умовах кризи, захист/утвердження принципів міжнародного права, тощо. Такі коаліції, як правило, мають багатовекторний характер і можуть включати: військово-політичну допомогу (постачання озброєння, навчання військових, обмін розвідданими); економічну підтримку (фінансування, гуманітарна допомога, санкції проти агресора); дипломатичне об'єднання (спільні резолюції, тиск у міжнародних організаціях, позови до міжнародних судів).

Відома *Антигітлерівська коаліція (1941–1945)* – міждержавне об'єднання, утворене у відповідь на агресію нацистської Німеччини. Метою функціонування коаліції було забезпечення перемоги над державами Осі та формування нової глобальної архітектури безпеки. Діяльність коаліції передбачала координацію військових операцій, матеріально-технічну взаємо-

дію, дипломатичну підтримку та участь у формуванні повоєнного устрою. Коаліція заклала фундамент для створення ООН (Енциклопедія історії України, 2003).

Після завершення Другої світової війни світ увійшов у фазу геополітичного протистояння між двома наддержавами – США та СРСР. Цей період, що тривав приблизно з 1947 до 1991 року, отримав назву «Холодної війни» через відсутність прямого збройного конфлікту між цими країнами, але супроводжувався гонкою озброєнь, ідеологічною боротьбою, шпигунством та серією конфліктів через третіх осіб (так звані «війни за дорученням»). У рамках цього протистояння було створено два головні військово-політичні блоки:

НАТО (*Організація Північноатлантичного договору*) – у 1949 році під проводом США. Її метою було забезпечення колективної безпеки західних демократій та стримування радянської експансії в Європі. НАТО стала головною платформою для координації військової, політичної та стратегічної співпраці між державами Заходу.

ОВД (*Організація Варшавського договору*) – створена у 1955 році як відповідь на вступ ФРН до НАТО. Її очолив СРСР, і вона об'єднала країни соціалістичного табору Східної Європи. ОВД виконувала функцію гаранта радянського контролю над цими державами та інструмента стримування західного впливу (Волощук, 2012). Варшавський договір проіснував до 1 липня 1991 року, коли Болгарія, Угорщина, Польща, Румунія, СРСР і Чехословаччина підписали у Празі протокол про припинення дії Варшавського договору і завершення «холодної війни».

Вони стали інституціоналізованим втіленням двополярного світового порядку та базою для формування коаліцій у глобальних і регіональних конфліктах. Саме в цей період активно реалізовувалась концепція «стримування через коаліції» – як стратегія запобігання прямому зіткненню наддержав через залучення союзників і проксі-держав.

По завершенню протистояння двох систем, НАТО не тільки не зникло: воно почало розширюватись. Курс на друге розширення НАТО (яке так непокоїть в. путіна) було ухвалено на мадридському саміті у 1997 р. Як результат на сьогодні чисельний склад НАТО налічує 32 країни, три з яких: США, Великобританія і Франція володіють ядерною зброєю (НАТО, 2024). Починаючи з 1991 року, НАТО активно долучається до виконання миротворчих завдань у зонах збройних конфліктів за межами традиційної сфери своєї відповідальності. Відтоді НАТО (переважно під впливом США) почало відігравати роль арбітра у міжнародних політичних процесах, періодично здійснюючи безпосередній вплив на перебіг та розв'язання окремих конфліктів у глобальному масштабі.

Коаліція під егідою США у війні в Перській затоці (1991) – міжнародне воєнно-політичне утворення, сформоване у відповідь на збройне вторгнення Іраку до Кувейту (серпень 1990 р.) налічувало 39 країн. Основною метою була деокупація Кувейту та відновлення принципів міжнародного права. До ключових напрямів діяльності належали військова операція «Буря в пустелі», введення санкцій, інформаційно-психологічна кампанія та стабілізаційні заходи в регіоні після завершення активної фази бойових дій. Після кризи в Перській затоці припинилася дія попередньої системи балансу сил на регіональному рівні та розпочався процес формування нової системи регіональних відносин (Історія війн та військового мистецтва, 2010, с. 6–26).

У постбіполярному світі США зберегли статус глобального лідера та почали активно втручатися у конфлікти під гаслами забезпечення міжнародної безпеки та боротьби з тероризмом. Зокрема, після терактів 11 вересня 2001 року Вашингтон ініціював глобальну антитерористичну кампанію, що включала широкомасштабні військові операції в різних регіонах, зокрема:

Глобальна коаліція проти ІДІЛ (з 2014 р.) – безпековий союз держав, ініційований у відповідь на зростання терористичної загрози з боку організації «Ісламська держава». До коаліції увійшли понад 80 держав і міжнародних організацій. Завданням об'єднання стала нейтралізація ІДІЛ, стабілізація ситуації на Близькому Сході, зокрема в Іраку та Сирії. У межах коаліції реалізуються авіаційні операції, програми навчання місцевих сил, обмін розвідувальною інформацією, а також гуманітарні місії (Міжнародна коаліція, 2018).

Подібну антитерористичну ісламську військову коаліцію було створено і під егідою Саудівської Аравії, до складу якої увійшло 34 держави (Саудівська Аравія, Йорданія, ОАЕ, Пакистан,

Бахрейн, Туреччина, Туніс, Судан, Сомалі, Палестина, Катар, Кувейт, Ліван, Лівія, Малайзія, Єгипет, Нігерія, Ємен). Метою такої коаліції стала боротьба з «будь-якою терористичною організацією», а не лише з угрупованням «Ісламська держава» (Саудівська Аравія, 2015).

Повномасштабна війна, розв'язана Російською Федерацією проти України, стала потужним каталізатором глобальних змін і створила низку нових викликів і загроз як для самої України, так і для міжнародної спільноти.

У відповідь на повномасштабне вторгнення Російської Федерації в Україну 24 лютого 2022 року світова спільнота створила кілька форматів міжнародної безпекової підтримки.

Найвагомішим коаліційним інструментом стала *Контактна група з питань оборони України («Рамштайнський формат»)*, започаткована 26 квітня 2022 р. у м. Рамштайн (ФРН). Станом на 2025 рік до складу увійшли понад 50 держав, серед яких – країни-члени НАТО, ЄС, а також держави Азії, Африки, Південної Америки. Цей формат функціонує як платформа для стратегічної координації військово-технічної допомоги, логістики, обміну інформацією розвідданих, навчання Збройних Сил України та розробки середньострокових і довгострокових оборонних стратегій підтримки України та безпеки в Європі. У форматі «Рамштайну» створено низку коаліцій: авіаційна, ППО, танкова, артилерійська, ІТ-коаліція та коаліція з посилення безпеки Чорного моря. Засідання проводяться щомісячно, що забезпечує гнучке реагування на зміни у воєнних діях (У рамках формату Рамштайн, 2023; Рамштайн: контактна група, 2024).

Ще одним проявом є формування багатосторонніх двосторонніх безпекових угод між Україною та ключовими державами-партнерами започаткованих на саміті G7 у Вільнюсі (липень 2023 року), в рамках декларації про довгострокові зобов'язання з безпеки для України (Joint Declarations of Support). Вони передбачають комплексну політичну, оборонну, фінансову, розвідувальну, кібернетичну підтримку у середньо- і довгостроковій перспективі та участі у відновленні післявоєнної України (Саміт G7, 2023).

Політичні коаліції в умовах миру і в умовах збройного конфлікту суттєво відрізняються за своєю природою, мотивацією формування та інструментальною метою.

Коаліції, що виникають у відповідь на збройну агресію, мають досить важливу функцію – детерентну¹, тобто попереджувально-стримувальну. Їхнє існування та ефективність сигналізують потенційним агресорам про готовність міжнародної спільноти до колективної відповіді. Водночас вони стають маркером геополітичної лояльності – держави змушені визначитися, на чиєму вони боці, і таким чином формуються нові геостратегічні лінії поділу.

Війни ХХІ століття спричинили небезпечну поляризацію світового політичного простору: з одного боку, вони згуртували демократичні країни навколо принципів міжнародного права, а з іншого – активізували блоки держав, що прагнуть ревізії глобального порядку. Така поляризація призвела до зростання конфліктності між основними геополітичними гравцями, зокрема між колективним Заходом і країнами, які відкрито або приховано підтримують Росію, зокрема Китаєм, Іраном і Північною Кореєю. Наслідком цієї ситуації стала нова хвиля геополітичної непередбачуваності – як на глобальному, так і на регіональному рівнях. Зміни балансу сил, зростання загроз безпеці в Європі та Азії, гонка озброєнь і криза довіри до інститутів колективної безпеки (наприклад ООН) стали яскравими проявами цієї тенденції.

Усе частіше міжнародні конфлікти вирішуються не дипломатичним шляхом, а силовими методами, що лише поглиблює атмосферу нестабільності та суттєво впливає на динаміку міжнародних коаліцій. Їх мобілізація відбувається за такими напрямками: за принципом спільних цінностей або інтересів; шляхом посилення або відродження старих союзів; шляхом створення ситуативних і регіональних коаліцій; шляхом формування протилежних коаліцій; шляхом трансформації архітектури міжнародної безпеки, у межах якої коаліції стають інструментом впливу й виживання.

Під тиском воєнної загрози змінюється конфігурація і внутрішньополітичних коаліцій, особливо у парламентсько-президентських республіках. Україна не є винятком.

З 2014 року, коли Російська Федерація розпочала гібридну війну проти України, політич-

¹Від англ. *Deterrence* – стримування, залякування, запобігання <https://dictionary.cambridge.org/uk/dictionary/english/deterrence>

на система держави почала зазнавати суттєвих змін, які вплинули й на логіку формування та функціонування внутрішньополітичних коаліцій. У Верховній Раді VIII скликання вже у листопаді 2014 року була створена коаліція «Європейська Україна», до складу якої увійшли фракції «Блок Петра Порошенка», «Народний фронт», «Самопоміч», «Радикальна партія Олега Ляшка» та «Батьківщина». Декларованими цілями коаліції було визначено: забезпечення політичної стабільності, реалізація курсу на європейську інтеграцію, проведення структурних реформ, а також мобілізація ресурсів держави до протидії зовнішній агресії. За результатами експертних оцінок стану виконання Угоди про Коаліцію депутатських фракцій «Європейська Україна» у Верховній Раді України VIII скликання представленими у Інформаційно-аналітичних матеріалах до проекту «Коаліційна угода для нового Парламенту України – 2019. Угода про коаліцію депутатських фракцій «Європейська Україна» підсумки реалізації в оцінках експертів» виконаних в рамках проекту, що здійснювався Центром Разумкова спільно з Представництвом Фонду Конрада Аденауера в Україні, слід вказати на наступне:

- пріоритетна увага приділялася питанням національної безпеки і особистої безпеки громадян. Основними напрями реформування визначені Коаліційною угодою, як документи державної політики були: реформування системи забезпечення національної безпеки і оборони; реформування Збройних Сил України; реформа оборонно-промислового комплексу; оптимізація Національної гвардії України; оптимізація Служби безпеки України; статус тимчасово окупованих і тимчасово непідконтрольних територій. З точки зору досягнення конкретних результатів, до головних досягнень слід зарахувати зміцнення оборонних спроможностей держави до рівня, що дозволив локалізувати конфлікт на сході України та забезпечити військові можливості стримування потенційної загрози ескалації збройної агресії з боку РФ, а також здійснити ряд кроків з реформування Збройних сил України (ЗСУ) та інших військових формувань. Значна частина важливих заходів залишилася не виконаною, або ж їх виконання не дало необхідних (очікуваних) якісних змін;

- забезпечення публічного та відповідального процесу внесення змін до Конституції України. У відповідному розділі Коаліційної Угоди проголошено наміри «...зробити процес внесення змін до Конституції прозорим та якісним», передбачивши пріоритетну роль Парламенту у конституційному процесі». Однак, Парламентська коаліція фактично самоусунулася від процесів, пов'язаних з підготовкою змін до Конституції України, і формування змісту узгоджених законопроектів. Уся робота над концепцією змін до Конституції і підготовкою відповідних законопроектів була сконцентрована в Адміністрації Президента. Процес підготовки конституційних змін був закритим від суспільства;

- оновлення влади та антикорупційна реформа. Більшу частину передбачених заходів було здійснено: в Україні створено систему антикорупційних органів, що включає НАБУ, Спеціалізовану антикорупційну прокуратуру, НАЗК, Антикорупційний суд. Водночас, діяльність цієї системи ще не можна вважати ефективною, як через неврегульованість низки питань їх діяльності та процедур, так і суб'єктивні чинники – політизацію, зовнішні впливи, персональні конфлікти між керівниками;

- питання впровадження судової реформи, були виконані лише формально;
- питання реформування виборчого законодавства не можна вважати досягнутим;
- залишилися не виконаними низка важливих завдань, а саме: «Децентралізація та реформа місцевого самоврядування», «Реформа публічного адміністрування» та інші.

Загальна оцінка виконання положень Коаліційної Угоди може бути визнана задовільною, але далекою від оптимального рівня, об'єктивно потрібного країні, які перебувала в стані гібридної війни (Коаліційна угода для нового Парламенту України, 2019). Детально із дослідженням можна ознайомитися за посиланням – URL : https://razumkov.org.ua/uploads/article/2019_Koalits_Ugoda_dodatok.pdf

Однак, незважаючи на початкову широку міжфракційну підтримку, коаліція поступово втрачала політичну цілісність внаслідок конфліктів між суб'єктами коаліційного процесу, кадрових суперечностей, різного бачення темпів та змісту реформ. У 2016–2019 роках коаліційний формат функціонував на межі розпаду, що позначалося на ефективності парламентсько-урядової взаємодії.

На парламентських виборах 2019 року перемогу здобула політична сила «Слуга народу», яка вперше в історії України сформувала однопартійну парламентську більшість, що взяла на себе повну відповідальність за формування уряду та реалізацію державної політики. Проте, повномасштабне вторгнення 24 лютого 2022 року стало точкою неповернення в історії українського парламентаризму, зовнішньої політики і політичного партнерства. Війна з Росією стала фактором, що вплинув на пріоритети внутрішньої політики, зокрема: у сфері безпеки, оборони, регіонального розвитку, зовнішньої політики та національної ідентичності. Це позначилося і на діяльності парламентської коаліції, яка набуває низки специфічних ознак, зумовлених потребами часу, серед яких можна виокремити наступні:

- зростає *рівень політичної відповідальності фракцій за ухвалені рішення*. Вони стають важливими суб'єктами не лише політичного, а й безпекового процесу, оскільки безпосередньо впливають на законодавче забезпечення заходів національної оборони, мобілізації, міжнародної дипломатії та соціального захисту. Так, у Верховній Раді України після 24 лютого 2022 року спостерігалася майже повна підтримка ключових законопроектів, пов'язаних із мобілізацією, національною безпекою, економічною адаптацією до умов війни. За даними відкритих джерел, понад 90% рішень щодо воєнної підтримки ухвалювалися конституційною більшістю (Верховні Ради IX, 2023);

- спостерігається *тенденція до політичного згуртування*. Опозиційні сили часто демонструють підтримку урядових ініціатив, якщо вони спрямовані на захист державного суверенітету. Наприклад, «Європейська солідарність», група «Довіра» та позафракційних народних депутатів неодноразово підтримувала ініціативи «Слуг народу» у питаннях оборони, дипломатії та соціального захисту військовослужбовців, тощо (П'ять місяців війни, 2022). Така солідарність сприяє формуванню тимчасового «парламентського консенсусу», що мінімізує конфлікти в умовах критичної нестабільності, але не забезпечує спроможність дієво реагувати на соціальні та економічні зміни;

- фракції *адаптують свою внутрішню структуру для забезпечення ефективної роботи в умовах війни*. Зокрема, Верховна Рада України продовжила виконувати свої функції, незважаючи на воєнний стан, демонструючи здатність до адаптації в кризових умовах;

- відбувається *перегрупування законодавчих пріоритетів*. Переважна частина законодавчої ініціативи зосереджується на питаннях, які мають критичне значення для функціонування держави в умовах збройного протистояння. У 2022–2023 роках основна частина ухвалених актів стосувалася воєнної допомоги, міжнародної співпраці, економічної підтримки бізнесу, волонтерського руху, адаптації трудових відносин у тилу, запровадження проєктів, спрямованих на допомогу ВПО, родинам військовослужбовців, реформу територіальної оборони (П'ять місяців війни, 2022);

- *активізується публічна діяльність фракцій*. Депутати використовують різні платформи для інформування громадськості про поточну ситуацію та рішення парламенту, а також для мобілізації суспільної підтримки. Представники парламентських груп ведуть регулярні інформаційні кампанії в соціальних мережах, організовують брифінги, інтерв'ю, роз'яснюючи зміст рішень парламенту та реагуючи на інформаційні атаки РФ;

- Уряд «Слуг народу» отримав широкий мандат для ухвалення рішень у режимі надзвичайного стану, що супроводжувалося *підвищеним рівнем консолідації між виконавчою і законодавчою гілками влади*. У 2022–2023 роках президент України отримав розширені повноваження, зокрема щодо оперативного реагування на загрози, призначень, координації ЗСУ, дипломатії. Парламентські фракції фактично погодилися на тимчасове послаблення власного впливу, аби забезпечити єдність у системі ухвалення рішень;

- в умовах війни не виключена зміна парламентських коаліцій. Фракції, які раніше перебували в опозиції, можуть перейти до підтримки Уряду, а чинна коаліція може зазнати трансформацій через зміну політичних орієнтирів та потреб у новому форматі управлінської ефективності.

Таким чином, парламентські коаліції в умовах збройного конфлікту виступає не лише політичними акторами, але й важливими елементами національного спротиву, які забезпечують легітимність та стійкість політичної системи. Слід зазначити, що в умовах війни навіть

опозиційні політичні сили здатні виявляти схильність до кооперації в питаннях критичної важливості, хоча політична конкуренція не зникає остаточно. Парламентська більшість хоча і демонструє прагнення до централізації владних повноважень, однак стикається з труднощами внутрішньопартійної комунікації та потребою у ситуативних союзах з іншими фракціями для ухвалення ключових рішень.

Разом із тим, слід враховувати й потенційні ризики дестабілізації: зростання втоми суспільства від війни, зниження довіри до інституцій, посилення соціально-економічного тиску, електоральна поляризація та регіональні відмінності можуть вплинути на конфігурацію майбутньої коаліційної архітектури. Таким чином, війна не лише змінює логіку формування коаліцій, а й створює передумови для нового бачення політичної єдності як інструменту національного виживання.

Висновки. У контексті сучасної політичної реальності, де збройне насилля дедалі частіше виступає каталізатором трансформацій національних та міжнародних політичних систем, формування коаліцій набуває особливої актуальності як ефективний механізм реагування на загрози. Коаліції, як політичні інструменти колективної дії, в умовах війни виконують функції стабілізації, мобілізації ресурсів, легітимації владних рішень і консолідації зусиль для забезпечення безпеки.

Збройне насилля стає тією надзвичайною обставиною, яка актуалізує пошук нових моделей коаліційної взаємодії – як на рівні міждержавних альянсів (міжнародні й безпекові коаліції), так і в межах національних парламентсько-урядових форматів (внутрішньополітичні коаліції). Збройне насилля не лише сприяє формуванню коаліцій – воно виявляє глибинні структурні проблеми політичної системи, зокрема у сфері інституціоналізації партій, взаємодії фракцій, ефективності коаліційних угод, балансу влади.

Таким чином, коаліція в умовах збройного конфлікту – це не лише тимчасове політичне об'єднання, а форма стратегічної солідарності, що визначає політичну архітектуру сучасного світу. Уміння держав формувати ефективні коаліції – як на зовнішньому, так і на внутрішньому рівні – постає однією з основних ознак політичної життєздатності в добу нових безпекових реалій.

Література

- Антигітлерівська коаліція, військ.-політ. союз д-в(2003). Енциклопедія історії України: Т. 1: А-В / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. К.: В-во «Наукова думка», 688 с.: іл.. URL: http://www.history.org.ua/?termin=Antyhitlerivska_koalitsiia (дата звернення 29.03.2025)
- Балацька О. Б. Збройне насилля в системі владних відносин (2017). Словник довідник. Старобільськ. URL: https://www.ostrovok.lg.ua/sites/default/files/slovnik-dovidnik_2.pdf (дата звернення 24.03.2025)
- Берназюк І.М., Проблеми визначення поняття угоди про утворення коаліції депутатських фракцій у Верховній Раді України. (2017) *Юридичний науковий електронний журнал*. № 1(27). С 22-25. URL: http://lsej.org.ua/1_2017/6.pdf (дата звернення 24.03.2025)
- Верховній Раді IX скликання 4 роки: що напрацював парламент (2023) Опора. Парламент. 29 серпня 2023 URL: <https://www.oporaua.org/parliament/verhovniy-radi-ih-sklikannya-4-roki-shho-naprasyuvav-parlament-24874> (дата звернення 27.03.2025)
- Володимир Зеленський про коаліцію безпеки: «Нам потрібен один чіткий план» (2025) *АрміяІнформ*. 25 березня 2025 рік. URL: <https://armyinform.com.ua/2025/03/27/volodymyr-zelenskyj-pro-koalicziyu-bezpeky-nam-potriben-odyn-chitkyj-plan/> (дата звернення 29.03.2025)
- Волощук С.М. Конфронтація НАТО і Організації Варшавського договору в контексті «холодної війни» (друга половина 1940-х – кінець 1980-х років)(2012). *Науковий вісник Ужгородського університету, серія «Історія»*. Вип. 29. С.95-101 URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuust_2012_29_18 (дата звернення 23.03.2025)
- Заява МЗС України щодо формування міжнародної коаліції для протидії злочинній діяльності Росії в кіберпросторі (2022). МЗС України-офіційний сайт.11 травня 2022 р. URL: <https://mfa.gov.ua/news/zayava-mzs-ukrayini-shchodo-formuvannya-mizhnarodnoyi-koaliciyi-dlya-protidiyi-zlochinnij-diyalnosti-rosiyyi-v-kiberprostorii> (дата звернення 29.03.2025)
- Історія війн та військового мистецтва. Частина III. Локальні війни та збройні конфлікти кінця XX – початку XXI ст. (2010)/ Жуков В.І., Коцюба В.П., Пугач В.В., Таран І.А./ Навчальний посібник. Харків: ХУПС, 134 с. URL: http://nulau.edu.ua/materials/files/caf_v1/0040/01.pdf (дата звернення 23.03.2025)
- Карасевич А.О., Шачковська Л.С. Політологічна енциклопедія (2016). Книга 5. URL: https://subjectum.eu/political/encyclopedia/660.html?utm_source (дата звернення 24.03.2025)

Кісель Ю. Сутність парламентського об'єднання в політичному дискурсі (2021). *Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії*. 2021. Вип. 35. С.184-192

Коаліційна угода для нового Парламенту України – 2019. Угода про коаліцію депутатських фракцій «Європейська Україна» підсумки реалізації в оцінках експертів (2019). *Інформаційно-аналітичні матеріали*. Центр Разумкова спільно з Представництвом Фонду Конрада Аденауера в Україні. URL: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2019_Koalits_Ugoda_dodatok.pdf

Конституційно-правові аспекти формування коаліції депутатських фракцій в українському парламенті. Онлайн бібліотека. URL: https://library.khpg.org/index.php?id=1153155164&utm_source (дата звернення 24.03.2025)

Мироненко В. Політико-правові засади формування і діяльності парламентської коаліції: зарубіжний досвід і Україна : дис. ... канд. політ. наук : спец. 23.00.02 ; Інститут держави і права ім. В. Корецького НАН України. Київ, 2016.

Міжнародна коаліція домовилася, як остаточно знищити ІДІЛ. Укрінформ. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/2402359-miznarodna-koalicia-domovilasa-ak-ostatocno-znisiti-idil.html> (дата звернення 24.03.2025)

НАТО: успіхи і невдачі Північноатлантичного альянсу. *Острів*. 12.07.2024. (дата звернення 24.03.2025). URL: <https://www.ostro.org/articles/nato-uspihy-i-nevdachi-pivnichnoatlantynchnogo-alyansu-i481712> (дата звернення 24.03.2025)

П'ять місяців війни: як працювала Верховна Рада України. Реанімаційний Пакет Реформ.03 серпня 2022 року. URL: <https://rpr.org.ua/news/p-iat-misiatsiv-viyny-iak-pratsiuvala-verkhovna-rada-ukrainy/> (дата звернення 24.03.2025)

Рамштайнська контактна група. (2022–2024). *Заяви та рішення*. Міністерство оборони США. URL: <https://www.defense.gov> (дата звернення: 24.03.2025)

Саміт G7 у Вільнюсі. (2023, липень). *Декларація підтримки України*. URL: <https://www.g7.org> (дата звернення: 29.03.2025)

«Рамштайн» у цифрах: 25 зустрічей і понад \$145 млрд допомоги Україні» *Арміяінформ*. 21 січня 2025 року URL: <https://armyinform.com.ua/2025/01/21/ramshtajn-u-czyfrah-25-zustrichej-i-ponad-145-mlrd-dopomogy-ukrayini/> (дата звернення 21.03.2025)

Саудівська Аравія сформувала ісламську коаліцію проти тероризму. *Хромадске*. 15 грудня 2015 року. URL: <https://hromadske.ua/posts/sauidivska-araviia-sformuvala-islamsku-koalitsiiu-proty-teroryzmu> (дата звернення 21.03.2025)

Турик М. В. Парламентські механізми сталого розвитку в публічному управлінні: понятійно-категоріальний аналіз (2019). С. 167-172. URL: http://www.pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/1_2019/tom_1/29.pdf (дата звернення 24.03.2025)

У рамках формату «Рамштайн» створюються нові коаліції. *Арміяінформ*. 23 листопада 2023 року. URL: <https://armyinform.com.ua/2023/11/23/u-ramkah-formatu-ramshtajn-stvoryuyutsya-novi-koaliciyi/> (дата звернення 24.03.2025)

Уже 33 країни є учасниками Міжнародної коаліції за повернення українських дітей! Омбудсман України: офіційний сайт.18.03.2024 URL: https://ombudsman.gov.ua/news_details/uzhe-33-krayini-ye-uchasnikami-mizhnarodnoyi-koaliciyi-za-povernennya-ukrayinskih-ditej (дата звернення 24.03.2025)

References

Antyhitlerivska koalitsiia, viisk-polit. soiuz derzhav. (2003). *Entsyklopediia istorii Ukrainy. T. 1: A–V* [Encyclopedia of the History of Ukraine. Vol. 1: A–V] (V. A. Smolii, Ed.). Kyiv: Naukova dumka. Retrieved March 29, 2025, from http://www.history.org.ua/?termin=Antyhitlerivska_koalitsiia

Balatska, O. B. (2017). *Zbroine nasyllia v systemi vladnykh vidnosyn* [Armed violence in the system of power relations]. *Slovnyk-dovidnyk*. Starobilsk. Retrieved March 24, 2025, from https://www.ostrovok.lg.ua/sites/default/files/slovník-dovidnik_2.pdf

Bernaziuk, I. M. (2017). Problemy vyznachennia poniattia uhody pro utvorennia koalitsii deputatskykh fraktsii u Verkhovnii Radi Ukrainy [Problems in defining the agreement on forming a coalition of deputy factions in the Verkhovna Rada of Ukraine]. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal*, 1(27), 22–25. Retrieved March 24, 2025, from http://lsej.org.ua/1_2017/6.pdf

Verkhovnii Radi IX sklykannia 4 roky: shcho napratsiuvav parlament. (2023, August 29). *Opora. Parlament*. Retrieved March 27, 2025, from <https://www.oporua.org/parliament/verhovniy-radi-ih-sklikannya-4-roki-shho-napratsiuvav-parlament-24874>

Zelenskyi, V. (2025, March 25). Volodymyr Zelenskyi pro koalitsiiu bezpeky: “Nam potriben odyń chitkyi plan” [Volodymyr Zelenskyi on the security coalition: “We need a clear plan”]. *ArmiaInform*. Retrieved March 29, 2025, from <https://armyinform.com.ua/2025/03/27/volodymyr-zelenskyj-pro-koaliciyu-bezpeky-nam-potriben-odyn-chitkyj-plan/>

- Voloshchuk, S. M. (2012). Konfrontatsiia NATO i Orhanizatsii Varshavskoho dohovoru v konteksti "kholodnoi viiny" [NATO and Warsaw Pact confrontation in the Cold War context]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Seriia "Istoriia"*, 29, 95–101. Retrieved March 23, 2025, from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuuist_2012_29_18
- Zaiava MZS Ukrainy shchodo formuvannia mizhnarodnoi koalitsii dlia protydii zlochynnii diialnosti Rosii v kiberprostori. (2022, May 11). Ministry of Foreign Affairs of Ukraine. Retrieved March 29, 2025, from <https://mfa.gov.ua/news/zayava-mzs-ukrayini-shchodo-formuvannya-mizhnarodnoyi-koalitsiyi-dlya-protidii-zlochinnij-diyalnosti-rosiyi-v-kiberprostori>
- Zhukov, V. I., Kotsiuba, V. P., Puhach, V. V., & Taran, I. A. (2010). *Istoriia viin ta viiskovoho mystetstva. Chastyna III. Lokalni viiny ta zbroini konflikty kintsia XX – pochatku XXI st.* [History of wars and military art. Part III. Local wars and armed conflicts of the late 20th – early 21st centuries]. Kharkiv: KhUPS. Retrieved March 23, 2025, from http://nulu.edu.ua/materials/files/caf_v1/0040/01.pdf
- Karasevych, A. O., & Shachkovska, L. S. (2016). *Politolohichna entsyklopediia. Knyha 5* [Political Science Encyclopedia. Book 5]. Retrieved March 24, 2025, from <https://subjectum.eu/political/encyclopedia/660.html>
- Kisiel, Yu. (2021). The essence of parliamentary associations in political discourse. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriia Filos.-politol. studii*, 35, 184–192.
- Razumkov Center. (2019). *Koalitsiina uhoda dlia novoho parlamentu Ukrainy – 2019* [Coalition agreement for the new Parliament of Ukraine – 2019]. Retrieved March 24, 2025, from https://razumkov.org.ua/uploads/article/2019_Koalits_Uhoda_dodatok.pdf
- Kharkiv Human Rights Protection Group. (n.d.). *Konstytutsiino-pravovi aspekty formuvannia koalitsii deputatskykh fraktsii v ukrainskomu parlamenti* [Constitutional and legal aspects of coalition formation in the Ukrainian Parliament]. Retrieved March 24, 2025, from https://library.khpg.org/index.php?id=1153155164&utm_source
- Myronenko, V. (2016). *Polityko-pravovi zasady formuvannia i diialnosti parlamentskoi koalitsii: zarubizhnyi dosvid i Ukraina* [Political and legal foundations of coalition formation and operation: Foreign experience and Ukraine] (PhD diss.). Kyiv: Koretsky Institute of State and Law, NAS of Ukraine.
- Ukrinform. (n.d.). International coalition agrees on the final defeat of ISIS. Retrieved March 24, 2025, from <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/2402359-miznarodna-koalicia-domovilasa-ak-ostatocno-znisiti-idil.html>
- Ostro. (2024, July 12). NATO: Successes and failures of the Alliance. Retrieved March 24, 2025, from <https://www.ostro.org/articles/nato-uspihy-i-nevdachi-pivnichnoatlantychnogo-alyansu-i481712>
- Reanimation Package of Reforms. (2022, August 3). Five months of war: How the Verkhovna Rada functioned. Retrieved March 24, 2025, from <https://rpr.org.ua/news/p-iat-misiatsiv-viyny-iak-pratsiuvala-verkhovna-rada-ukrainy/>
- U.S. Department of Defense. (2022–2024). *Rammstein Contact Group: Statements and decisions*. Retrieved March 24, 2025, from <https://www.defense.gov>
- G7 Summit in Vilnius. (2023, July). *Declaration of support for Ukraine*. Retrieved March 29, 2025, from <https://www.g7.org>
- ArmyInform. (2025, January 21). Rammstein in numbers: 25 meetings and over \$145 billion in aid to Ukraine. Retrieved March 21, 2025, from <https://armyinform.com.ua/2025/01/21/ramshtajn-u-czyfrah-25-zustrichej-i-ponad-145-mlrd-dopomogy-ukrayini/>
- Hromadske. (2015, December 15). Saudi Arabia forms Islamic coalition against terrorism. Retrieved March 21, 2025, from <https://hromadske.ua/posts/sauidivska-araviia-sformuvala-islamsku-koalitsiiu-proty-teroryzmu>
- Turyk, M. V. (2019). Parliamentary mechanisms of sustainable development in public administration: Conceptual and categorical analysis. *Publichne upravlinnia*, 1, 167–172. Retrieved March 24, 2025, from http://www.pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/1_2019/tom_1/29.pdf
- ArmyInform. (2023, November 23). New coalitions being formed within the Rammstein format. Retrieved March 24, 2025, from <https://armyinform.com.ua/2023/11/23/u-ramkah-formatu-ramshtajn-stvoryuyutsya-novi-koalicziyi/>
- Office of the Ombudsman of Ukraine. (2024, March 18). 33 countries have joined the International Coalition for the Return of Ukrainian Children. Retrieved March 24, 2025, from <https://ombudsman.gov.ua/news-details/uzhe-33-krayini-ye-uchasnikami-mizhnarodnoyi-koalitsiyi-za-povernennya-ukrayinskih-ditej>

Анотація

Меженська О. В., Лях Д. Вплив збройного насилля на формування коаліцій: міжнародний та внутрішньополітичний аспект. – Стаття.

У статті досліджується феномен політичних коаліцій як важливого інструмента реагування на збройне насилля, що в сучасних умовах глобальної нестабільності набуває системного характеру.

Збройне насилля (війна, збройна агресія, тероризм) розглядається як чинник глибокої трансформації політичної системи, що актуалізує потребу у формуванні нових моделей політичної взаємодії на національному й міжнародному рівнях. У статті наводяться основні типи коаліцій – міжнародні, безпекові, політичні, партійні та парламентські, здійснюється комплексний аналіз умов їх формування, функціональних характеристик і політичної ефективності в умовах війни.

Застосовуючи методи системного, інституціонального, порівняльного та історико-політичного аналізу, досліджено еволюцію коаліційної політики на прикладах Антигітлерівської коаліції, НАТО, Організації Варшавського договору, міжнародної коаліції у війні в Перській затоці, антитерористичних об'єднань та Глобальної коаліції проти ІДІЛ.

Особливу увагу зосереджено на українському досвіді формування політичних коаліцій у контексті гібридної війни та повномасштабної агресії Російської Федерації. Проаналізовано трансформацію коаліційної угоди Верховної Ради VIII скликання, динаміку парламентської більшості IX скликання, зрушення у внутрішньо-фракційній комунікації, ситуативне об'єднання опозиційних сил навколо безпекових ініціатив.

Обґрунтовано, що в умовах війни коаліції набувають стратегічного характеру, перетворюючись на інструмент кризового управління, мобілізації ресурсів, збереження політичної легітимності та державної цілісності. Визначено, що політична коаліція в умовах збройного конфлікту є не лише союзом заради влади, а також формою стратегічної солідарності в боротьбі за виживання демократичної політичної системи.

Отримані результати дозволяють поглибити теоретичне розуміння коаліційної політики як інструменту протидії збройному насиллю та адаптації політичної системи до кризових викликів.

Ключові слова: збройне насилля, коаліція, міжнародна коаліція, безпекова коаліція, парламентські коаліції, війна, тероризм.

Summary

Mezhenska O. V., Liakh D. The impact of armed violence on coalition formation: international and domestic political dimensions. – Article.

This article explores the phenomenon of political coalitions as a key instrument for responding to armed violence, which, under the conditions of contemporary global instability, is acquiring a systemic nature. Armed violence—including war, military aggression, and terrorism—is analyzed as a critical factor that triggers deep transformation of political systems, thereby intensifying the need to establish new models of political interaction both at the national and international levels. The article outlines the principal types of coalitions—international, security, political, party-based, and parliamentary—and presents a comprehensive analysis of the conditions for their formation, their functional characteristics, and their political effectiveness in wartime contexts.

Applying the methods of systemic, institutional, comparative, and historical-political analysis, the study traces the evolution of coalition politics through the lens of historical examples such as the Anti-Hitler Coalition, NATO, the Warsaw Pact Organization, the international coalition in the Gulf War, counterterrorism alliances, and the Global Coalition against ISIS.

Particular emphasis is placed on Ukraine's experience in building political coalitions amid hybrid warfare and the full-scale aggression launched by the Russian Federation. The analysis focuses on the transformation of the coalition agreement during the eighth convocation of the Verkhovna Rada, the dynamics of the parliamentary majority during the ninth convocation, shifts in intra-factional communication, and the emergence of situational alliances between opposition forces around security-related initiatives.

It is argued that in wartime, coalitions assume a strategic dimension, evolving into mechanisms of crisis management, resource mobilization, political legitimacy preservation, and state integrity protection. The study concludes that a political coalition in the context of armed conflict is not merely a power-sharing arrangement, but also a form of strategic solidarity aimed at preserving the democratic political order.

The findings contribute to a deeper theoretical understanding of coalition politics as a mechanism for countering armed violence and for adapting political systems to crisis conditions.

Key words: armed violence, coalition, international coalition, security coalition, parliamentary coalitions, war, terrorism.